

Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry:n lausunto sivistysvaliokunnalle

Asia: HE 31/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi.

Kohti vaikuttavampaa kulttuurihallintoa

Uudistuvan sivistyshallinnon yksi keskeisistä tehtävistä on vastata kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanosta. On pidettävä huoli siitä, että selonteon tavoitteet eivät jää hallintouudistuksen käytännön murheiden jalkoihin tilanteessa, jossa järjestökenttä on leikattu heiveröiseksi, ja kehittämis- ja kansainvälisyystoiminta on vähentynyt.

Hallituksen esityksessä on otettu huomioon kulttuuri- ja taidealan järjestöjen toive vahvistaa kädenvarren mitta -periaatteen toteutumista uudessa sivistyshallinnossa. Periaate on tieteen ja taiteen vapaudelle keskeinen ja tarkoittaa sitä, että poliitikot eivät voi päättää kuka tutkija tai taiteilija saa työnsä rahoituksen, vaan rahoituspäätökset perustuu vertaisarviointiin.

Taiteen edistämiskeskuksen osalta oli tarpeen muuttaa vertaisarvioinnin rakenne, koska nykyisten toimikuntien työ määrä, työ määrän jakautuminen ja esteellisyyksien hallinta oli käynyt kestäättömäksi. Siirtyminen toimikunnista asiantuntijapooliin on käytännön sanelema ratkaisu.

Hallituksen esityksen päätavoitteet on: 1. virastot on yhteiskunnallisesti vaikuttavampia ja 2. tuottaa säästöjä. Ajatus on, että mitä isompi, sitä vaikuttavampi virasto. Kulttuuripoliitikassa vaikuttavuus vaatii myös poikkihallinnollisia rakenteita ja riittäviä resursseja.

Myös yhteistyötä tarvitaan jatkossakin. Esimerkiksi kestävä kehitys, joka on keskeinen osa kulttuuripoliittisen selonteon visiota, on teema, jota työkseen on edistämässä sekä ministeriön virkamiehiä, Taide- ja kulttuuriviraston virkamiehiä että Museoviraston virkamiehiä.

Tämänkin uudistuksen jälkeen kulttuuri- ja taidealan hallinto on sirpaleista. Samankaltaisia rahoituspäätöksiä tehdään niin opetus- ja kulttuuriministeriössä, kuin virastotasolla. Mitä selkeämpi kokonaisuus, sitä todennäköisemmin löytyisi johtajuutta eli joku kantaa vastuuta siitä, että kulttuuripoliittisessa selonteossa asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, eikä esimerkiksi virkamiehet voi olettaa, että ”joku” hoitaa asian ”toisaalla”.

Edelleen yksi kulttuuri- ja taidehallinnon haasteista on se, että sirpaleista kenttää rahoittavat eri valtionhallinnon toimijat tarkastelematta kokonaisuutta. Tästä myös johtune se, että ministeriön on ollut vaikea avata eduskunnalle kulttuurileikkausten vaikutuksia kokonaisuutena. Esimerkiksi vuoden -24 leikkausten vaikutukset selvitettiin toimittamalla järjestökentälle erittäin lyhyellä vastausajalla kysely - ja tilanteessa, missä moni oli lomautettuna. Tiedon siitä, mitä valtionavustuksilla ja valtionosuuksilla on tarkoitus yhteiskunnalle tuottaa ja mitä puolestaan on tarkoitus tehdä vähemmän leikkausten jälkeen - sen tiedonhan pitäisi olla ministeriössä ja siten, että kokonaisnäkemys kattaa myös virastojen tekemät ja rahoittamat toiminnot.

Yksi kehittämistarve koskeekin taide- ja kulttuurialan tietopohjan vahvistamista.

Helsingissä 22.5.2025

Rosa Meriläinen

pääsihteeri